

DEN DANSKE PROBLEMLÖSAREN VID EKVATORN ÅR 1908

I februari-, mars- och aprilhäftena av Tidskrift för Schack 1908 bidrog den tyske komponisten Wolfgang August Eduard Hundsdorfer från München med tre ”studier”, samtliga utgörande ’lösningstäflingar’ för tidskriftens läsare. Hundsdorfer föddes i München 27.11 1879 och avled i Freising 16.1 1951. Uppgifterna var egentligen problem med matt i fem, fyra respektive två drag. De tre priserna varje månad bestod av idag ytterst begärliga problemböcker, t.ex. *Das Indische Problem, Zur Kenntnis des Schachproblems* och *101 Ausgewählte Schachprobleme* av Kohtz & Kockelkorn, ?achové ?lohy (Dobrusky), *Das Schachproblem* av Berger, *Schachprobleme* av Klett eller någon av A.C. Whites *Les Mille et un Mats Inverses* (del 1+2), *Les Tours de Force* eller *Zweihundert Bauernumwandlungsaufgaben*.

Samtliga tre ”studier” inleds med ett en passant-slag. Att begreppet studie användes beror säkert på att lösaren måste kunna bevisa att e.p.-slaget är den enda möjliga lösningen. I marshäftet av TfS 1908 (sid 75-81) finns för övrigt en artikel av A.C. White: Femtioårsjubileet av e.p. slaget som inledningsdrag.

En av schackvännerna 1908 som försökte lösa Hundsdorfers ”studier” var den danske juristen Holger Gutsen Moth-Børglum, som föddes i Tversted i Horns Herred på Nordjylland den 22 maj 1878. Vid 24 års ålder (27.6 1902) blev han juris kandidat

Var det här Holger Gutsen Moth-Børglum hade sitt kontor i Coquilhatville?

(cand. jur.) och redan året därpå (13.6 1903) ekonomie kandidat (cand. polit.). Från januari 1904 till april 1909 var Moth-Børglum var stationerad i fristaten Kongo som domare. Underställd överåklagaren i Léopoldville gjorde han 1904-05 en utredning där han rapporterade om de jesuitiska missionärernas övergrepp och förtryck i Lemfu. Ett hundra år senare har rapporten ifrågasatts av den belgiske teologen och historikern dr Wim François i nr 3-4/2006 av tidskriften *Revue belge d'Histoire contemporaine*. I sin artikel ställer dr François frågan om det verkligen rörde sig om förtryck eller bara tragikomiska omständigheter.

Moth-Børglum var uppenbarligen schackintresserad och hans exemplar av TfS kom tydligen fram till Kongo. En vykortshandlare på Tradera försåg mig för en kort tid sedan med ett brevkort som Moth-Børglum skickade från Coquilhatville (beläget exakt vid ekvatorn) till TfS:s expedition på Drottninggatan 40 i Stockholm 23.5 1908. Kortet är ankomststämplat 14.7 1908, så det tog 52 dagar för att nå fram. På baksidan har Moth-Børglum i prydlig men minimal piktur präntat sin lösning på Hundsdorfers "studie" i marshäftet, som han benämner "Et vidunderligt Problem!"

Moth-Børglums brevkort kom uppenbarligen fram efter det att lösning och pristagarna presenterats i Tfs:s junihäfte. Tio riktiga lösningar hade kommit in i tid och H. von Düben (Landskrona), K. L. Sjöstrand (Vaxholm) och H. C. Christoffersen (Drammen) var lyckosamma i lottdragningen om prisböckerna. Man kan dock konstatera att Moth-Børglums omfattande lösning inte var komplett, då han inte angav vad som händer i varianten 1...Ke6.

Soft har släut 2 hvide Figurer (P. og forvandlede B.) nemlig med B37, som bevirkes paa C-tinnet og B37 som bevirkes paa 4. Bord kan ej have släut den hvide Bänder forvandlede, thi da vilde den hvide Bänder lilling have været 4 sorte Figurer. Tilgængelig kommer b3 fra b4 (b7) men vidvendingen ej i sidste træk, da K står paa 3, hvid kan derfor ej heller i sidste Træk have spillet til b3-a2 (b4-b3), ej heller K b3-a2 (efterfulgt af b4-b3) thi a2 var beherket af B64. (B4 er kommen direkte fra a2). Da de sorte Bänder har släut 2 hvide Figurer, kan hvidt ej være släut paa Plads og formentlig e2-e3 har derfor været spillet tidligere (e3 kan ikke have släut sig frem fra f2, thi da kom B37 fra h2 (1 Figur släut), f2 x e3 (1 Figur), B e2 släut sig c d5 (1 Figur) ialt 3 Figurer, a4 og c4 kan da fra a2 og c2 og Bänder fra h2 måtte være den hvide B, som er bleven forvandlede; men da B63 som all soft kommer direkte fra b7, kan B63 være gaaet direkte til b8. Hvidt har släut 3 sorte Figurer (P. P. og forvandlede B.) ~~Da B64 kommer fra f7, 95 vidvendingen vis fra f7, er det B fra h7 som er bleven forvandlede paa h1. Da B67 er gaaet direkte til h1, kan den hvide B, som skulde forvandlede (uden at släut) ej være gaaet direkte fra h2 til h3; det er da B62, som er gaaet direkte til f8 og der forvandlede. (B67 kommer da fra h2 og har släut sig ind paa g6 eller g7; Bänderne c4 og d5 kommer da fra b2 og c2 og er tidligere kommet paa deres Plads ind al släut 2 Figurer). - Da f2 er forvandlede paa f8, men (for dens Passage) B fra f7 have släut sig over paa c-tinnet; hvidt kan derfor ej sidst have spillet f. Ek. B33-e4, (sort) f5 x e4. - De hvide to Figurer er släut af Bänder, kan hvidt ej heller i sidste Træk have spillet en Figur til e5 efterfulgt af (sort) f x e5. - a4 kommer fra a2. - Hvids sidste Træk med vidvendingen muliggøres af sorts sidste Træk. Hvidt kan ej have spillet d e5-d4 efterfulgt af c6-c5, thi Dronningen vilde give Træk paa c5. Den eneste mulighed bliver da et Træk med Kongen nemlig fra b4/b3; men som måtte f b6 lige være kommet fra c6, og B c5 have befrændet sig paa c7. Altsaa f c6-b6+, K b4-a3, c7-c5. 1. B d5 x c5, K-c7, 2) P-d8+, K x c6, 3) f x f6+, K-c5, 4) D-d4 eller H7 x f6+) D-d6+ -~~

(Hvid Figur hvor B. er forvandlede eller en Signe af samme Art.)

W. Hundsdoerfers Studie i Marshäfte.

et vidunderligt Problem!

D 22 Maj 1908. H. G. Moth-Børglum
 Wägenström
 Coquilhatville, Congo

Lösning till Hundsdorfers studie i marshäftet.

1. d5×e6, Kd6—e6 2. Dd4×e5, Ke6×e5 3. Td3—d5, Ke5—d6 4. g7—g8[†].
1. Kd6—e7 2. Dd4—d8, Ke7×e6 3. Tg6×f6, e7×f6 4. Dd8—d6[†].

Svarts närmast föregående drag måste hafva varit e7—e5, emär hvit i annat fall icke haft något drag före detta till sitt förfogande. Nu hafva de närmast föregående dragen å ömse sidor varit: Tc6—b6, Kb4—a3, e7—e5 och som ofvan.

Bevis:

De drag utom ofvanstående som möjligen kunnat stå hvit till förfogande, äro: e2—e3 och f2×e3. Hvad e2—e3 beträffar är detta drag icke möjligt, emär hvits löpare på a2 då måste vara en befordrad bonde, och de enda två hvita pjäser, som fattas, äro nödvändiga för att förklara de svarta dubbelbönderna på c- och e-linierna.

f2×e3 kan heller icke komma ifråga, emär i så fall en svart pjäs måste ha blifvit slagen på e3, och de tre svarta pjäser, som fattas, äro nödvändiga för att förklara de hvita dubbelbönderna på e- och g-linierna. Bd5 kunde visserligen tänkas hafva kommit från e2, och då skulle äfven Be3 kunna hafva kommit från f2, och därigenom vore icke flera svarta pjäser slagna än hvad ställningen utvisar; men då blifver frånvaron af hvits b-bonde omöjlig att förklara. Denna bonde kan nämligen icke hafva blifvit slagen på b-linien under spelets gång (därtill har hvit för många pjäser kvar på brädet); den kan heller icke hafva blifvit befordrad på b8 och sedan slagen utaf någon af svarts dubbelbönder, emedan den icke utan tvenne slag kan hafva kommit förbi svarts ännu på brädet varande b-bonde. Alltså måste hvita bönderna e4 och d5 vara de ursprungliga b- och c-bönderna, och bonden d5 således icke hafva kommit från e2 och ej heller bonden e3 från f2. Böndernas ställning gifver för öfrigt vid handen, att sedan svarts f-bonde slagit hvits ena springare och därigenom kommit in på e-linien, har hvits f-bonde avancerat till f8, blifvit befordrad och i sin tur slagen af svarts d-bonde, hvarigenom denna kommit in på c-linien. Hvits h-bonde har genom slag af en svart pjäs kommit in på g-linien; därefter har svarta h-bonden kunnat avancera till h1, för att slutligen jämte svarts sista återstående slagne pjäs blifva slagen af hvita b- och (event.) c-bönderna. Då hvit sålunda i sitt närmast föregående drag ej kan hafva spelat annat än Kb4—a3, följer äfven däraf att svarts sista drag måste hafva varit e7—e5, och hvit är således berättigad att slå d5×e6 e. p.

Denna lösnings möjlighet framgår af följande dragföljd, insänd af prof.

A. Marjanek i Strassnitz:

1. e2—e3	a7—a6	4. Ta1—a3	Sc6—a5
2. Lf1—e4	Sb8—c6	5. Le4—a2	b7—b5
3. a2—a4	Ta8—b8	6. Ta3—d3	Tb8—b6

7. b2—b3	Lc8—b7	24. f5—f6	h4—h3
8. e2—e4	d7—d5	25. Lg7—h6	Lf8—g7
9. Dd1—g4	g7—g5	26. f6—f7	b3—b2
10. Le1—b2	Sg8—h6	27. Ke1—d1	b2—h1T*
11. Sg1—e2	Tb8—g8	28. Kd1—e2	Lg7—e5
12. h2—h4	Tg8—g6	29. f7—f8T	Le5—f6
13. Lb2—g7	d5—d4	30. g6—g7	Lf6—e5
14. h4—h5	Dd8—d5	31. Tf8—f6	Tb6—c6
15. e4×d5	Sa5—e4	32. Tf6—g6	Le5—f6
16. Se2—c3	d4×e3	33. Kc2—b3	Sg4—e5
17. b3×e4	f7—f5	34. Kb3—b4	Kd7—d6
18. Dg4—d4	Ke8—d8	35. Kb4—a5	b5—b4
19. Th1—h4	Kd8—d7	36. La2—b3	Th1—g1
20. Th4—e4	f5×e4	37. Lb3—a2	b4—b3
21. h5×g6	Sb6—g4	38. Ka4—b4	Tc6—b6†
22. f2—f4	b7—b5	39. Kb4—a3	e7—e5
23. f4—f5	h5—h4		

Riktiga lösningar ha vi mottagit från hrr H. v. Düben, Landskrona, prof. A. Marjanek, Strassnitz, Alfr. Ekenäs, Kristiansund, John Grenholm, Falun, H. C. Christoffersen, Drammen, H. Fahlander, Östersund, J. Lyhne Thøgersen, Ginderup Skole, Danmark, K. L. Sjöstrand, Vaxholm, Torben Meyer, Köpenhamn och F. Dadrle, Brünn. Vid lottdragning mellan de som insänt de bästa lösningarna, hrr v. Düben, Grenholm, Sjöstrand, Thøgersen, Christoffersen, Ekenäs och Fahlander, tillföll priserna hrr Düben, Sjöstrand och Christoffersen.

Större delen av underlaget för denna artikel har dels googlats fram på nätet. Jag vill speciellt tacka Cristina Angela Gulisano, som släktforskat och varit vänlig att lämna en del personfakta om Holger Gutsen Moth-Børglum. Hennes svärfars farfar var kusin med Holger, och de båda var också kusiner till den kände konstnären Gutzon Borglum (25.3 1867 – 6.3 1941), som tillsammans med sin son Lincoln högg ut de berömda skulpturerna av presidenterna Washington, Jefferson, Roosevelt och Lincoln i Mount Rushmore!

Gutzon Borglum

Borglums skulpturer i Mount Rushmore, Syd-Dakota

Holgers kusin Gutzon Borglum föddes i St. Charles, Idaho, och var son till dansken Jens Møller Haugaard Børglum, som efter det han utvandrat tog sig namnet James Miller Borglum. James var för övrigt mormon och höll sig vid tiden för Gutzons födelse med två fruar (systrar).

Calle Erlandsson